

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

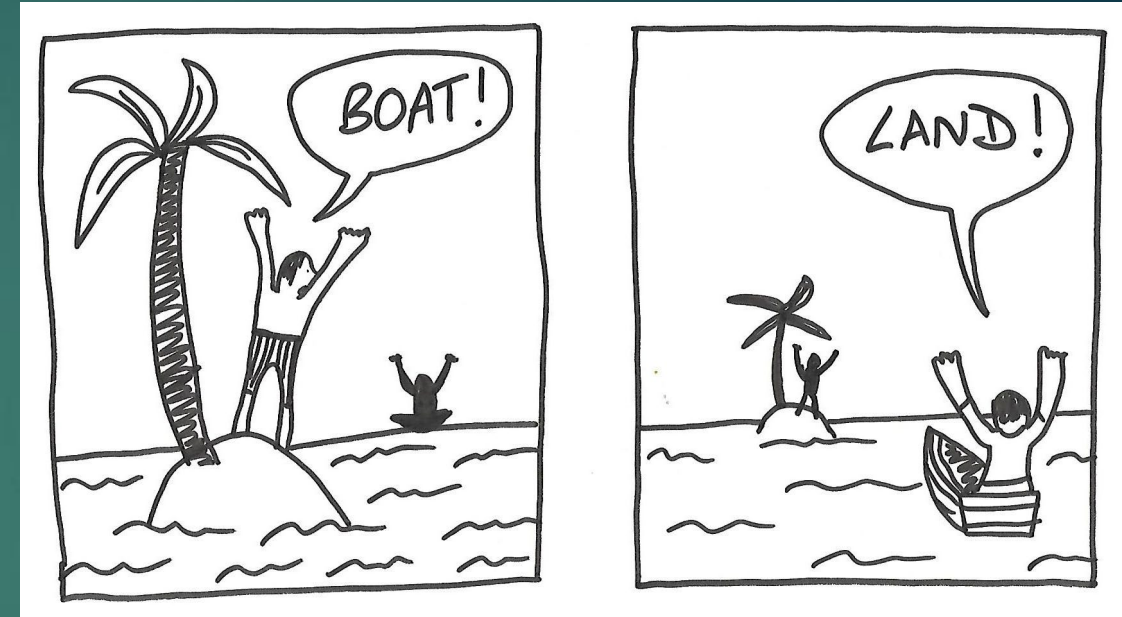
— ΙΔΡΥΘΗΝ ΤΟ 1837 —

Η διαμάχη ατόμου-κατάστασης

ΣΩΤΗΡΙΑ-ΛΥΔΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΡΙΝΑ-ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ ΠΑΠΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΡΙΑ-ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΠΛΑΤΗ

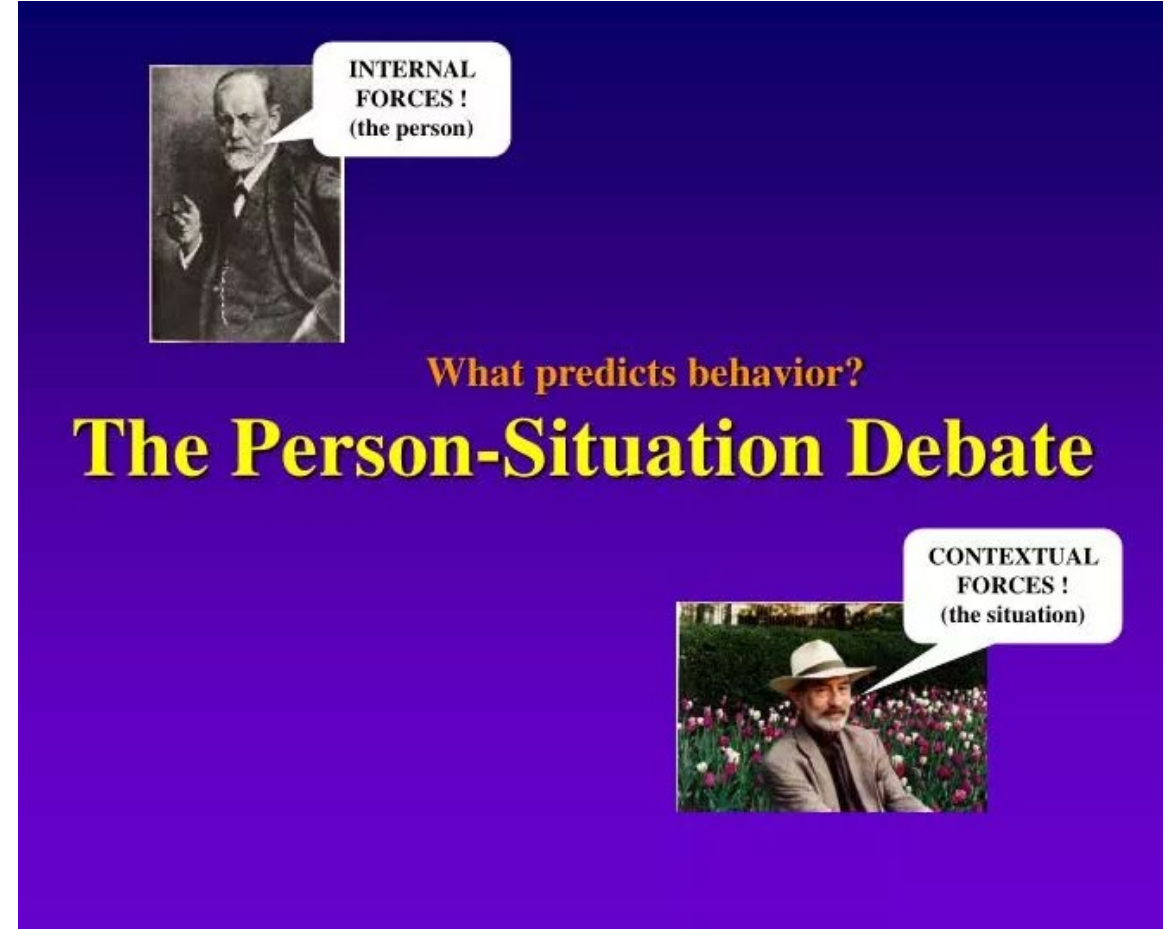
ΨΧ116: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΕΚΠΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2024-2025

Περιεχόμενα

- ▶ Ορισμός
- ▶ Η παραδοσιακή αντίληψη - Παράγοντες προσωπικότητας
- ▶ Ιστορική αναδρομή της διαμάχης
- ▶ Επιχειρήματα των καταστασιακών ψυχολόγων
- ▶ Αντεπιχειρήματα των ψυχολόγων της προσωπικότητας
- ▶ Θεωρίες απόδοσης
- ▶ Πείραμα για την υπακοή του Milgram
- ▶ Σύνοψη της σύγχρονης έρευνας
- ▶ Συμπέρασμα
- ▶ Βιβλιογραφία

INTERNAL FORCES !
(the person)

What predicts behavior?

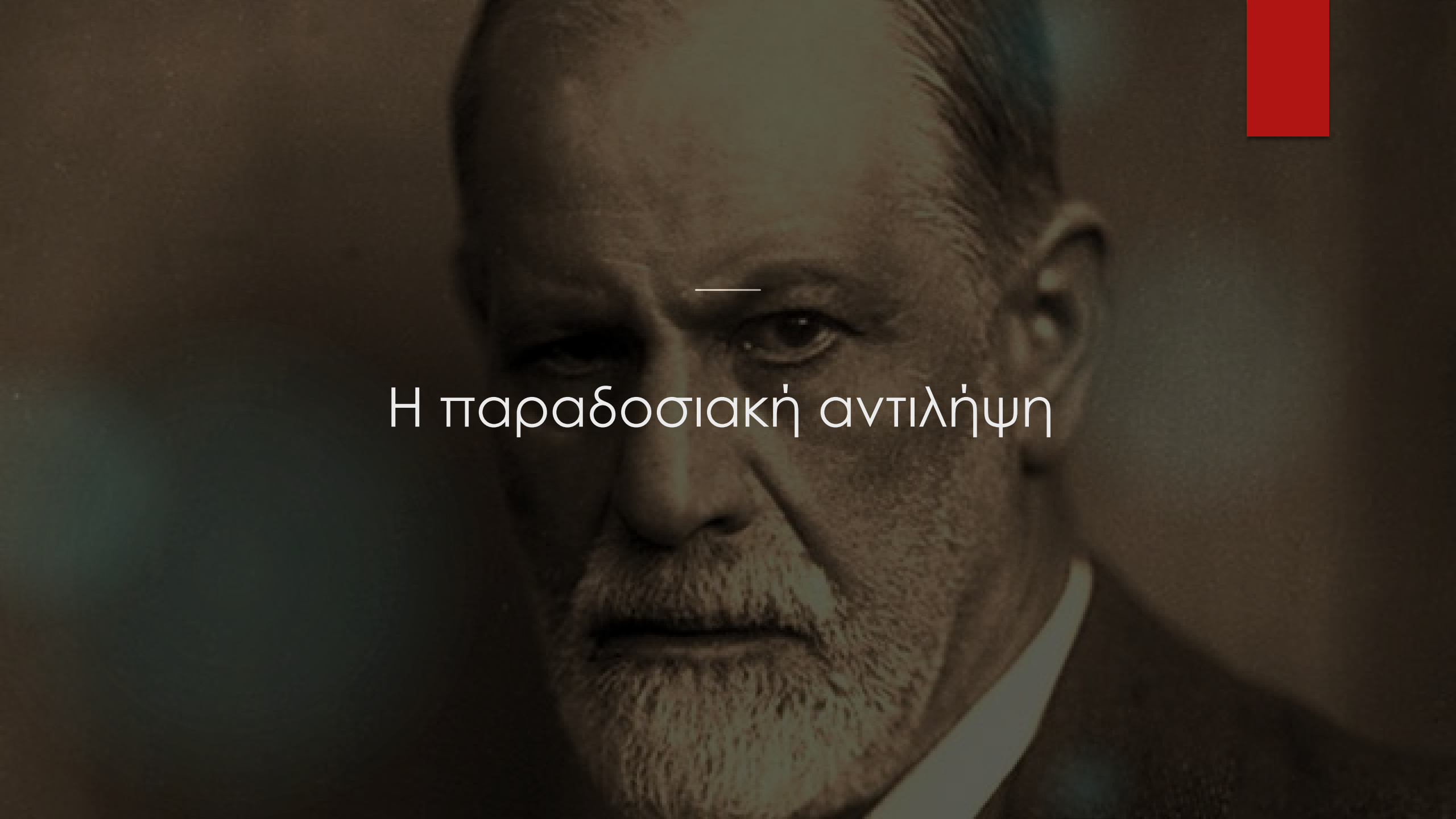
The Person-Situation Debate

CONTEXTUAL FORCES !
(the situation)

Ορισμός

Η **διαμάχη ατόμου-κατάστασης** στην ψυχολογία της προσωπικότητας και στην κοινωνική ψυχολογία, αναφέρεται σε μια κλασική αντιπαράθεση σχετικά με το ποιος παράγοντας είναι πιο σημαντικός στην κατανόηση και πρόβλεψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς: τα χαρακτηριστικά του ατόμου (προσωπικότητα, εσωτερικά χαρακτηριστικά) ή οι καταστάσεις και το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται το άτομο.

Οι Θεωρίες Προσωπικότητας συνήθως ασχολούνται με τη δομή της προσωπικότητας, τη διεργασία, την ανάπτυξη, την ψυχοπαθολογία και την αλλαγή της συμπεριφοράς (Cervone & Pervin, 2013).

Η παραδοσιακή αντιλήψη

Η φροϋδική θεωρία

- Όσον αφορά στην ψυχαναλυτική θεωρία, ο **Freud** αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως εν γένει κακό, δηλαδή καθοδηγείται κυρίως από το ασυνείδητο, το οποίο είναι σεξουαλικό, επιθετικό και άλογο.
- Ανθρώπινη προσωπικότητα: Η προσωπικότητα του ενήλικα αναδύεται ως ένα σύνθετο σύνολο πρώιμων παιδικών εμπειριών, βασισμένο στο πώς αυτές οι εμπειρίες επεξεργάζονται συνειδητά και ασυνείδητα στα διάφορα αναπτυξιακά στάδια του ανθρώπου, και στο πώς αυτές οι εμπειρίες διαμορφώνουν την προσωπικότητα.
- Αν το άτομο δεν ολοκληρώνει τις απαραίτητες διαδικασίες κάθε αναπτυξιακού σταδίου, τα αποτελέσματα μπορεί να είναι μια ψυχική κατάσταση που απαιτεί ψυχαναλυτική προσέγγιση για να επιτευχθεί σωστή λειτουργία.

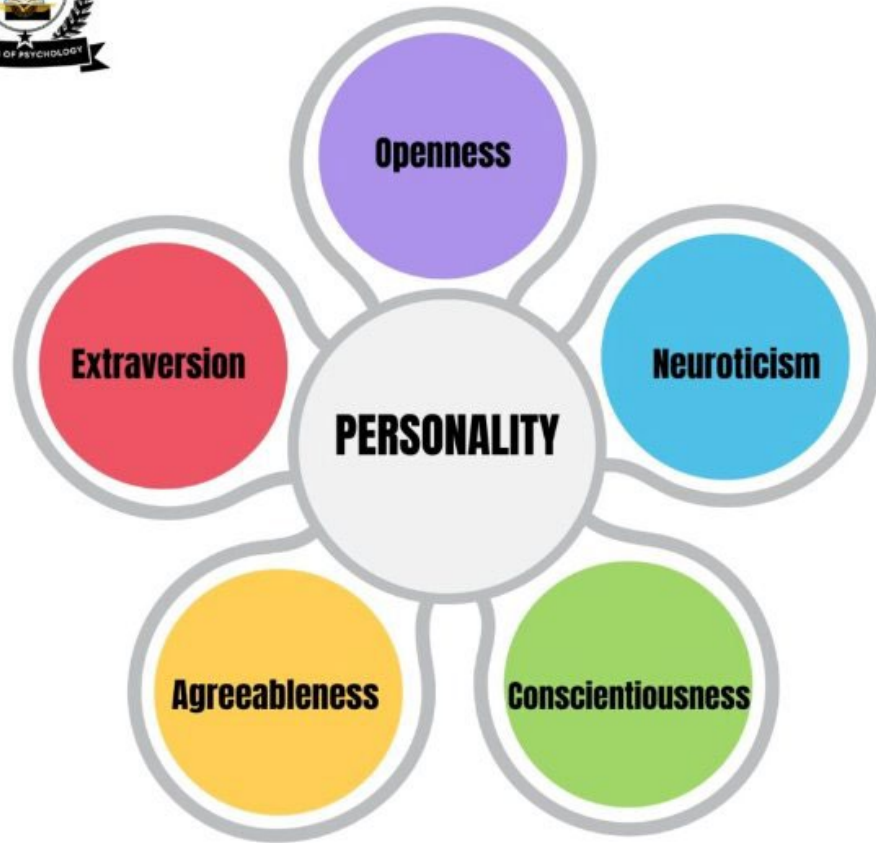
Allport (1937)

- ▶ Επειδή φαινόταν αυτονόητο ότι οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με παρόμοιο τρόπο προς τον εαυτό τους και διαφορετικά από τους άλλους, υποτίθεται ότι πρέπει να υπάρχουν υποκείμενα χαρακτηριστικά που προκαλούν αυτές τις διαφορές. Αυτή ήταν η βασική θέση της εποχής.
- ▶ Επεκτείνοντας αυτή την άποψη, ο **Allport (1937)** θεώρησε ότι τα χαρακτηριστικά υπάρχουν, λειτουργούν με βάση νευροψυχολογικούς μηχανισμούς, έχουν κοινές αλλά και ατομικές δομές, είναι σχετικά σταθερά με την πάροδο του χρόνου, οι άνθρωποι τα αντιλαμβάνονται με ακρίβεια και προβλέπουν σημαντικά αποτελέσματα.

personality trait:

how a real person tends to think, feel, and behave on an ongoing basis

POSITIVE PERSONALITY TRAITS	NEGATIVE PERSONALITY TRAITS
adaptable	arrogant
creative	dishonest
empathic	malicious
mindful	thoughtless

Θεωρία των Μεγάλων Πέντε Παραγόντων της προσωπικότητας (Big 5)

- Δεκτικότητα σε εμπειρίες
- Ευσυνειδησία
- Εξωστρέφεια
- Προσήνεια
- Νευρωτισμός

Ιστορική αναδρομή της διαμάχης: 'Εναρξη της αμφισβήτησης

Ο Thorndike προβάλλει τη συμπεριφορά ως μηχανιστική και αποτελούμενη από διακριτά στοιχεία συνηθειών, που επηρεάζονται από τα δεδομένα με τα οποία έρχονται σε επαφή.

1906

Εμπειρικές μελέτες (π.χ. των Hartshorne & May, Newcomb, Allport & Vernon) αποδεικνύουν σε μεγάλο βαθμό τη συμβολή των καταστάσεων στην ανθρώπινη συμπεριφορά

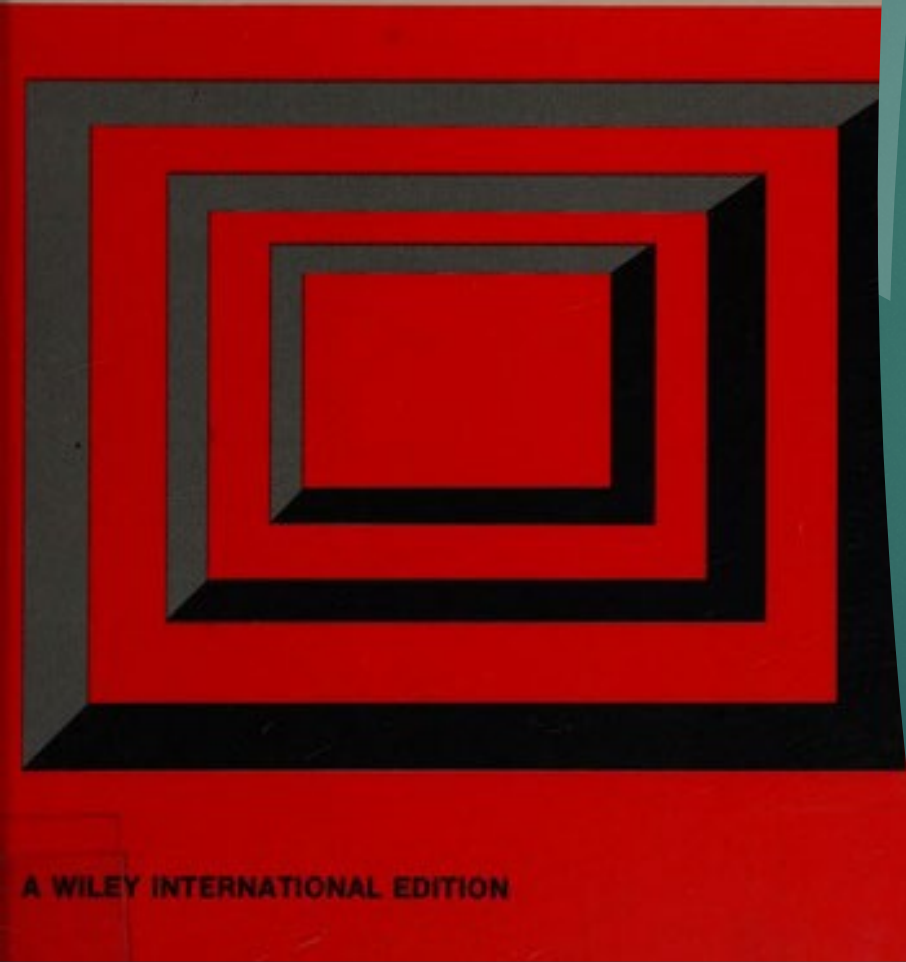
1920-1930

Ενδυνάμωση του ρόλου των καταστασιακών παραγόντων στην προσπάθεια των κοινωνικών ψυχολόγων να διερευνήσουν πώς ανθρώπινα όντα διέπραξαν τη φρίκη του Ολοκαυτώματος

Β' παγκόσμιος πόλεμος

PERSONALITY AND ASSESSMENT

WALTER MISCHEL

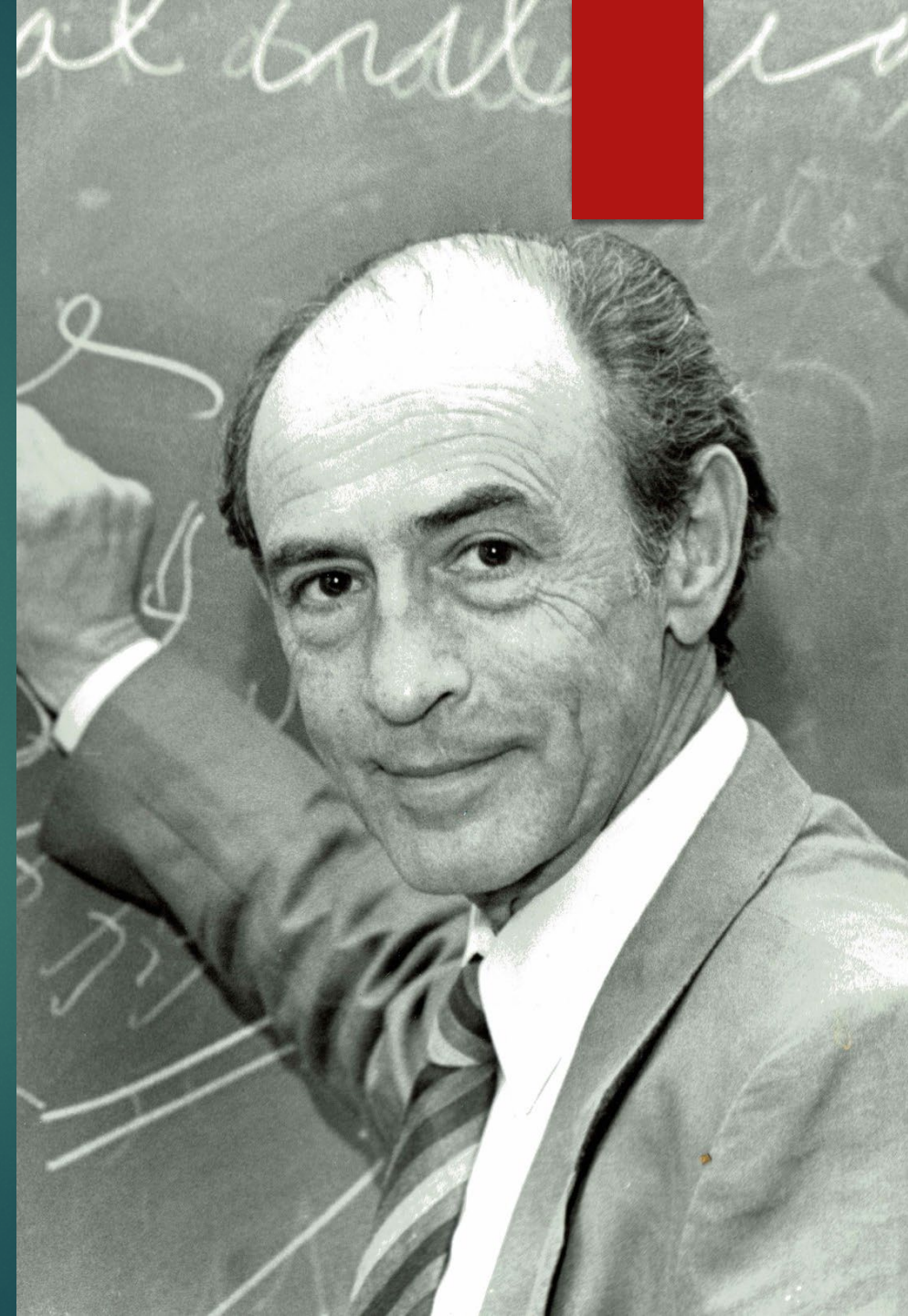
- 1968: Κορύφωση της αμφισβήτησης από τον Walter Mischel στο βιβλίο του «Personality and Assessment».
- Ο Mischel υποστήριξε ότι η συμπεριφορά των ανθρώπων δεν είναι τόσο συνεπής όπως πιστεύουμε, καθώς κάποιος μπορεί να συμπεριφέρεται διαφορετικά σε διάφορες καταστάσεις.

A WILEY INTERNATIONAL EDITION

Για παράδειγμα:

1. Είναι πιθανό ένα παιδί να αντιγράφει σε ένα τεστ, αλλά να είναι ειλικρινές με τους γονείς του.
2. Ένα άτομο είναι συνήθως πολύ κοινωνικό και φιλικό σε όλες τις καθημερινές του αλληλεπιδράσεις, όμως όταν βρίσκεται σε μια πολύ επίσημη επαγγελματική συνάντηση, μπορεί να είναι κλειστό, σιωπηλό και να μην συμμετέχει ενεργά στη συζήτηση.

Αυτή η θέση αμφισβήτησε την ύπαρξη καθολικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας, προκαλώντας τη «διαμάχη ατόμου-κατάστασης», η οποία επικεντρώθηκε στο αν η συμπεριφορά εξηγείται καλύτερα από την προσωπικότητα ή από τις καταστάσεις.

Και τι ακριβώς σημαίνει «κατάσταση»;

Οι καταστασιακοί παράγοντες στην ψυχολογία είναι οι εξωτερικοί/ περιβαλλοντικοί παράγοντες που επηρεάζουν μια συμπεριφορά [Lazarus & Folkman, 1984]

SITUATIONAL FACTORS

Situational factors are the external factors that affect a situation. In psychology, we often consider situational factors as the external factors that affect our personality & behavior.

COMPARISON

Situational factors are external circumstances or environmental influences that can impact an individual's behavior, thoughts, or emotions.

Dispositional factors refer to an individual's inherent personality traits, beliefs, or temperament that influence their behavior and reactions across various situations.

EXAMPLES

- **Weather:** Extreme heat, cold, or rain can affect people's mood and decision-making abilities.
- **Social norms:** Societal expectations can dictate how individuals behave in situations.
- **Time pressure:** Deadlines or limited time to complete tasks can lead to stress, anxiety, or hasty decision-making.

Κατηγορίες καταστασιακών παραγόντων

- ▶ Εγγύτητα (π.χ. δυσκολότερη η άρνηση σε κάποιον αυτοπροσώπως, παρά μέσω ενός γραπτού μηνύματος)
- ▶ Αίσθημα προσωπικής ευθύνης
- ▶ Παρουσία εξουσίας/αυθεντίας
- ▶ Πίεση χρόνου
- ▶ Περιβάλλον (κλίμα, θόρυβος, κλπ.)
- ▶ Καταστάσεις κρίσης
- ▶ Δυναμική ομάδας

Τα χρόνια που ακολούθησαν...

- ▶ Δημιουργία δύο αντίπαλων στρατοπέδων: υποστηρικτές της συμβολής της προσωπικότητας και υποστηρικτές του ρόλου της κατάστασης, αντίστοιχα.
- ▶ Θέσεις διαφορετικής ακρότητας από τις δυο πλευρές και αλληλοκατηγορίες για αδικαιολόγητη ακρότητα και για παρερμηνεία της αντίθετης θέσης.
- ▶ Epstein (1983): Η διαμάχη αυτή εγκαθιδρύεται όχι μόνο λόγω της αδυναμίας εύρεσης κοινού εδάφους, αλλά και επειδή οι δυο πλευρές έχουν ισχυρά επιχειρήματα.

Επιχειρήματα των καταστασιακών ψυχολόγων

Χαμηλή συνάφεια μεταξύ συμπεριφοράς και χαρακτηριστικών προσωπικότητας (σύνηθες ανώτατο όριο: **0,30-0,40**)

Αμφισβήτηση της εγκυρότητας των εργαστηριακών μελετών και των αυτοαναφορών: Συχνά αποτυγχάνουν να αποτυπώσουν τη **συμπεριφορά στην πραγματική ζωή** λόγω παραγόντων όπως η κοινωνική επιθυμία

Τα άτομα ενδέχεται να επιμένουν στις αρχικές τους εντυπώσεις, ακόμη και όταν αυτές είναι ανακριβείς, και να δημιουργούν μια **αυτοεκπληρούμενη προφητεία**, στην οποία προκαλούν τη συμπεριφορά που αναμένουν από τους άλλους

Αντεπιχειρήματα των ψυχολόγων της προσωπικότητας

- ▶ Αναξιοπιστία της καταστασιοκρατίας σε εργαστηριακές μελέτες: Η συμπεριφορά είναι πιο πιθανό να είναι συνεπής όταν μελετάται σε φυσικές καταστάσεις, παρά σε ελεγχόμενα εργαστηριακά περιβάλλοντα.
- ▶ Συνοχή της προσωπικότητας με την πάροδο του χρόνου.
- ▶ Η ερευνητική αναφορά του Mischel είναι υπερβολικά σύντομη(16 σελίδες), επιλεκτική και δεν λαμβάνει υπόψη στην πληρότητά της τη μακρόχρονη έρευνα της ψυχολογίας της προσωπικότητας.

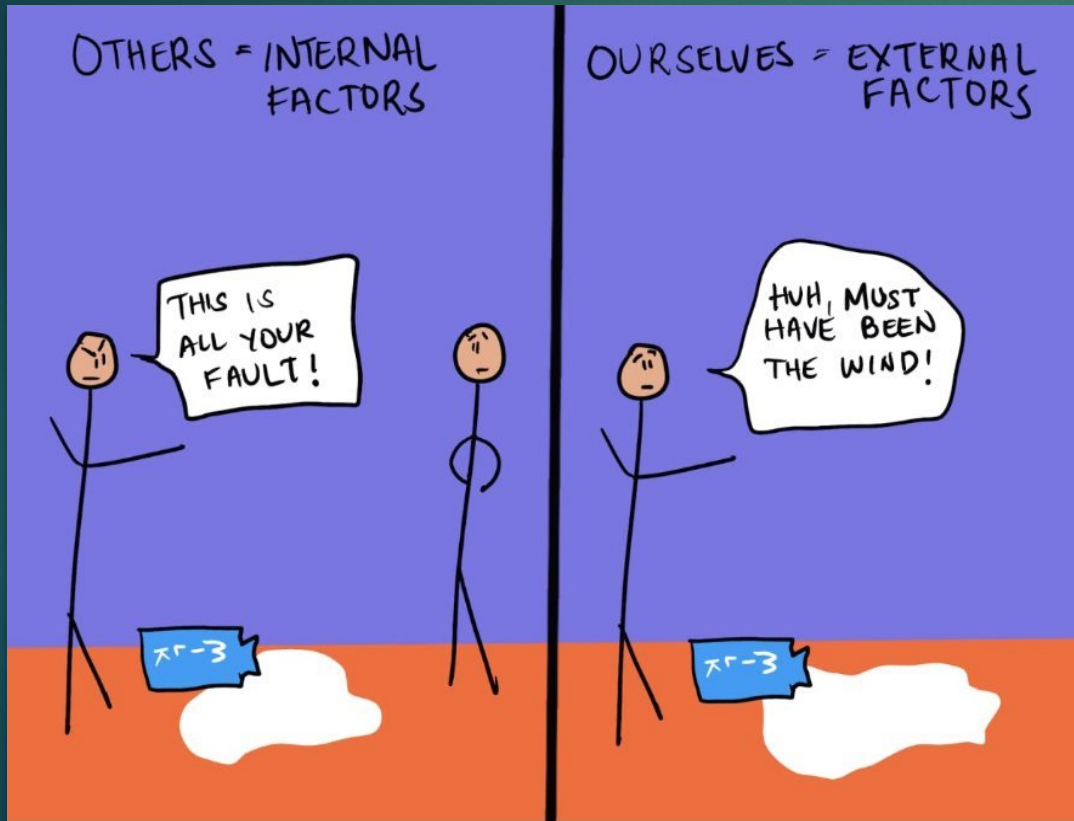
Θεωρίες απόδοσης

Οι θεωρίες απόδοσης ασχολούνται με το πώς ο καθένας μας χρησιμοποιεί πληροφορίες για να καταλήξει σε **αιτιώδεις εξηγήσεις** για γεγονότα.

(Fiske & Taylor, 1991)

Θεωρίες απόδοσης

1. Θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης:

Όταν εξηγούμε τη συμπεριφορά των άλλων, αναζητούμε πολλές φορές εσωτερικές αποδόσεις, όπως κίνητρα ή χαρακτηριστικά προσωπικότητας.

Αντίθετα, όταν προσπαθούμε να εξηγήσουμε τη συμπεριφορά μας, τείνουμε να κάνουμε εξωτερικές αποδόσεις, όπως χαρακτηριστικά της κατάστασης ή του περιβάλλοντος, τα οποία απέχουν από τον δικό μας έλεγχο.

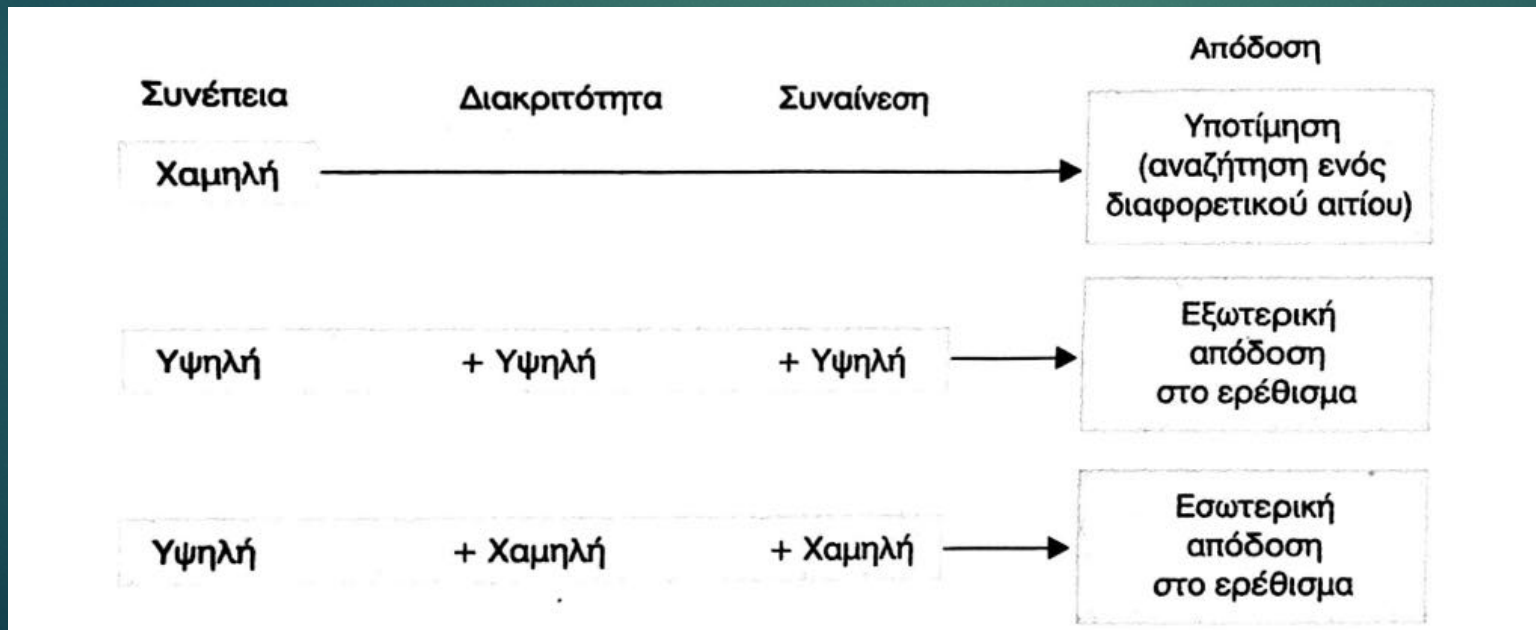
(Heider, 1958)

Θεωρίες απόδοσης

2. Το μοντέλο συνδιακύμανσης του Kelley (1967)

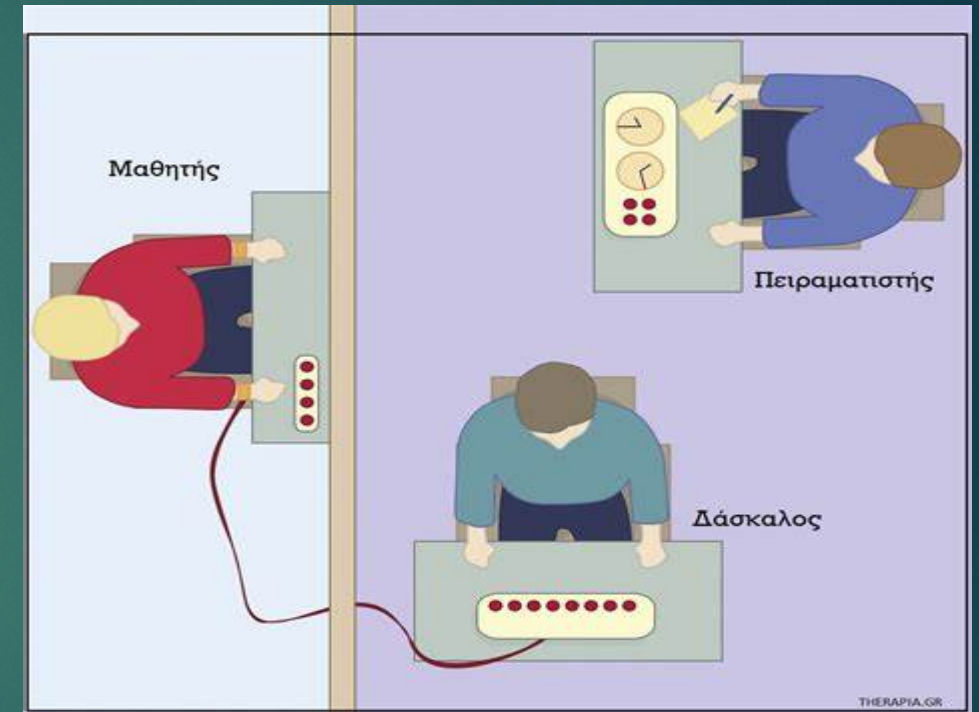
Η πιο γνωστή θεωρία αποδόσεων. Ένα λογικό μοντέλο με το οποίο τα άτομα κρίνουν αν μια συγκεκριμένη ενέργεια θα πρέπει να αποδοθεί σε κάποιο χαρακτηριστικό του ατόμου ή στο περιβάλλον.

Συγκεκριμένα, λαμβάνουν υπόψη τρεις τύπους στοιχείων:

Πείραμα για την υπακοή του Milgram: Κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο

- ▶ Το 1961, ο 27χρονος Stanley Milgram, επίκουρος καθηγητής ψυχολογίας στο Yale, αποφάσισε να μελετήσει την υπακοή στην εξουσία.
- ▶ Προσπάθησε να κατανοήσει την απάνθρωπη συμπεριφορά των Ναζί απέναντι σε άμαχο πληθυσμό.
- ▶ Ως κοινωνικός ψυχολόγος, πίστευε πως η απόλυτη υπακοή που έδειχναν οι στρατιώτες σε εντολές δεν ήταν μόνο λόγω στοιχείων της προσωπικότητάς τους, αλλά και των πιεστικών συνθηκών.

Πείραμα για την υπακοή του Milgram

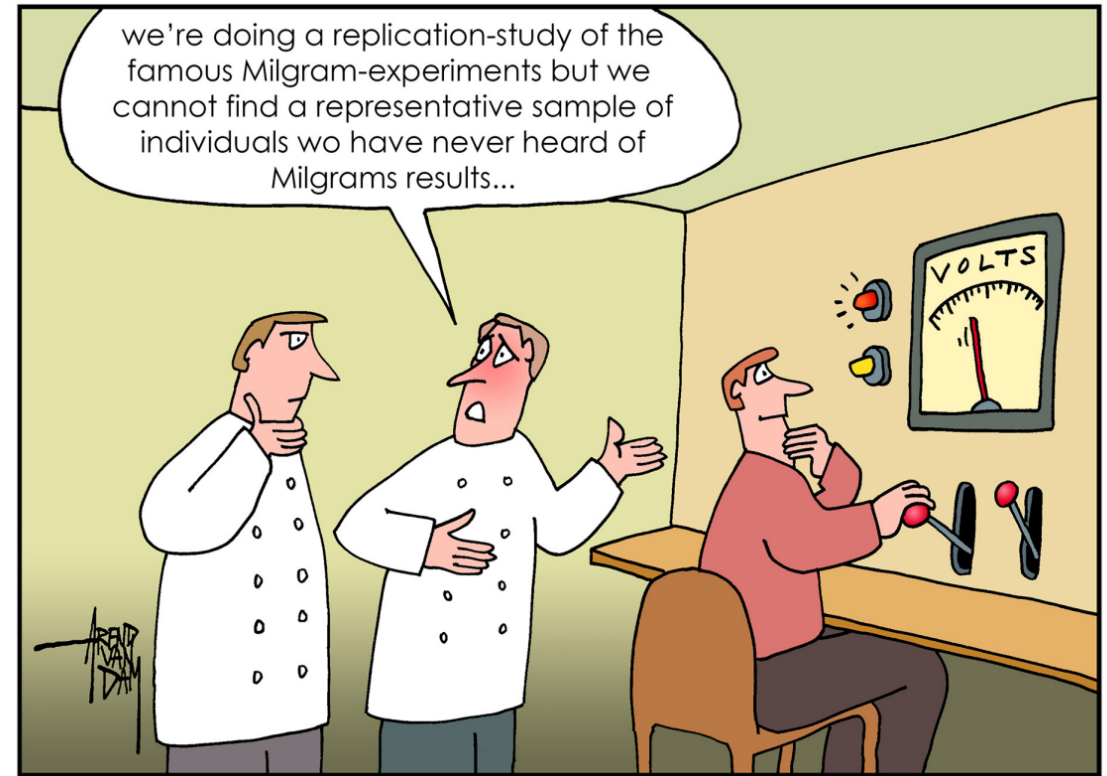
Ο Μίλγκραμ χώρισε τους συμμετέχοντες σε τρεις κατηγορίες:

1. Υπάκουσαν, αλλά «δικαιώθηκαν» με την ολοκλήρωση του πειράματος
2. Υπάκουσαν, αλλά κατηγορήσαν τον εαυτό τους
3. Δεν υπάκουσαν (επαναστάτες)

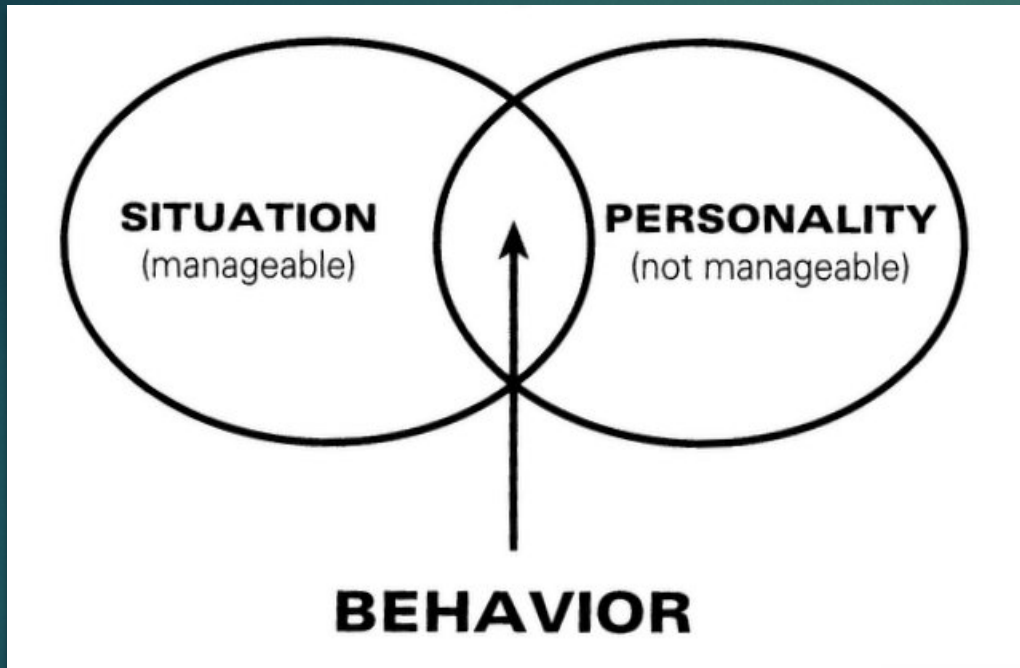
Εγείρονται ερωτήματα σχετικά με το γιατί αυτοί που υπάκουσαν ήταν η πλειοψηφία.

Πείραμα για την υπακοή του Milgram: Συμπεράσματα

- ▶ Ανάδειξη της δύναμης της υπακοής στην εξουσία ακόμη και σε καταστάσεις που η υπακοή μπορεί να προκαλέσει βλάβη σε κάποιον.
- ▶ Αυτό είχε σημαντικές συνέπειες για την κατανόηση πραγματικών καταστάσεων, όπως το Ολοκαύτωμα, στο οποίο συνηθισμένοι άνθρωποι μπόρεσαν να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις υπακούοντας σε ένα φασιστικό καθεστώς.

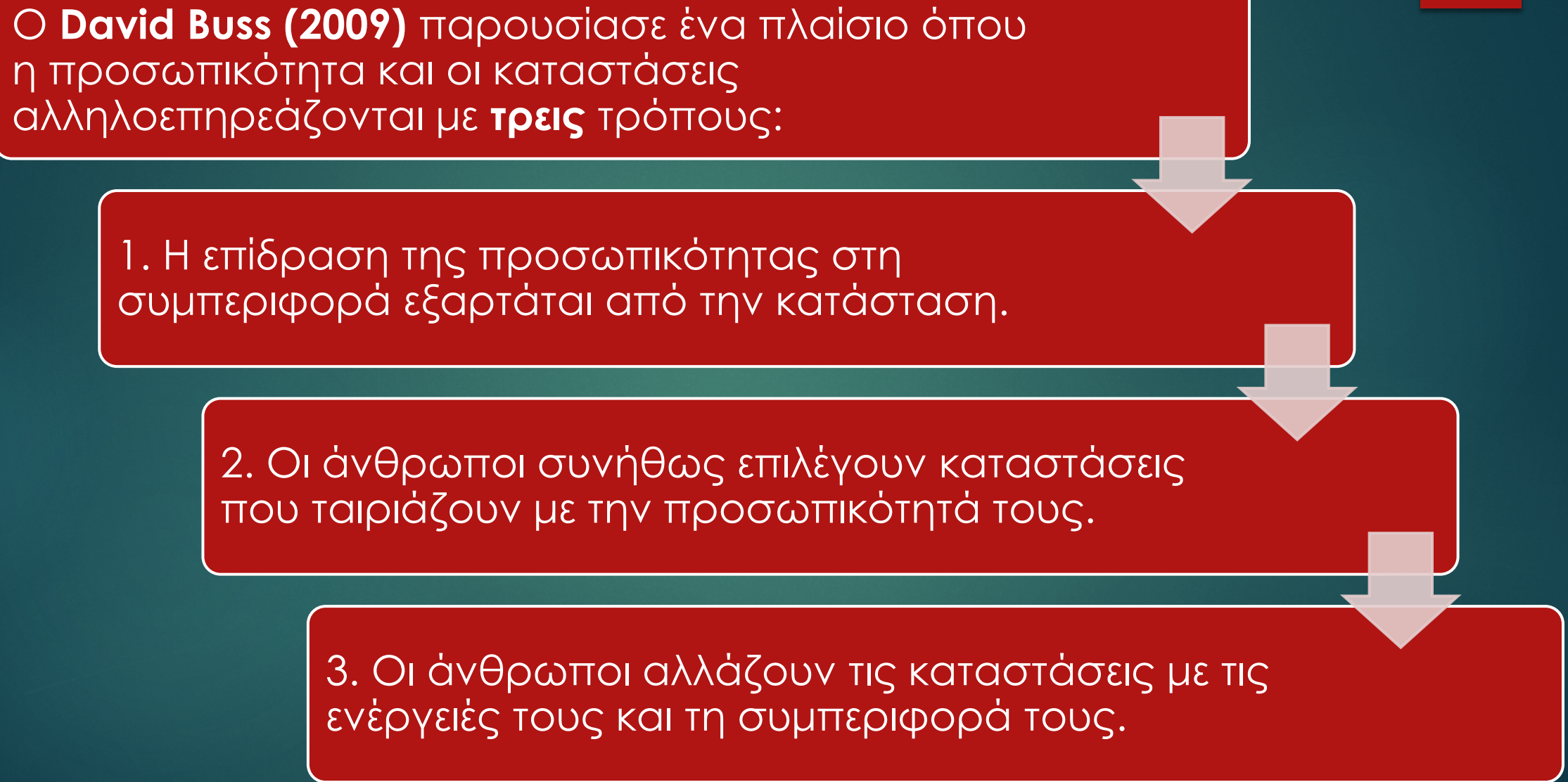
Σύνοψη της σύγχρονης έρευνας

Η σύγχρονη έρευνα υποστηρίζει ότι η επίδραση της κατάστασης είναι συνήθως εξίσου σημαντική με αυτή των χαρακτηριστικών προσωπικότητας. Ωστόσο, οι ψυχολόγοι διαπιστώνουν γενικές τάσεις όταν αξιολογούν συμπεριφορές σε διάφορες καταστάσεις. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας δίνουν μια ένδειξη για τη γενική συμπεριφορά, αλλά δεν προβλέπουν πάντα πώς θα αντιδράσει κάποιος σε μια συγκεκριμένη στιγμή.

Επομένως, προσωπικότητα και περίσταση αλληλοεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται.

Ο **David Buss (2009)** παρουσίασε ένα πλαίσιο όπου η προσωπικότητα και οι καταστάσεις αλληλοεπηρεάζονται με **τρεις** τρόπους:

1. Η επίδραση της προσωπικότητας στη συμπεριφορά εξαρτάται από την κατάσταση.

2. Οι άνθρωποι συνήθως επιλέγουν καταστάσεις που ταιριάζουν με την προσωπικότητά τους.

3. Οι άνθρωποι αλλάζουν τις καταστάσεις με τις ενέργειές τους και τη συμπεριφορά τους.

Συμπέρασμα

Η επίδραση της προσωπικότητας στη συμπεριφορά εξαρτάται από την κατάσταση και το αντίστροφο. Ορισμένα άτομα βρίσκονται συχνότερα σε συγκεκριμένες καταστάσεις λόγω των χαρακτηριστικών τους. Επιπλέον, οι άνθρωποι αλλάζουν τις καταστάσεις με τη συμπεριφορά και τις αντιδράσεις τους.

Βιβλιογραφία

- ▶ Buss, D. M. (2009). An evolutionary formulation of person–situation interactions. *Journal of Research in Personality*, 43(2), 241-242.
- ▶ Elliott, A. (2017). *Psychoanalytic theory: An introduction*. Bloomsbury Publishing.
- ▶ Epstein, S., & O'Brien, E. J. (1985). The person–situation debate in historical and current perspective. *Psychological Bulletin*, 98(3), 513-537.
- ▶ Fleeson, W., & Nettle, E. (2008). The end of the person–situation debate: An emerging synthesis in the answer to the consistency question. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(4), 1667–1684.
- ▶ Friedman, H. S., & Schustack, M. W. (2010). *Personality: Classic Theories and Modern Research* (5th ed.). Pearson.
- ▶ Funder, D. C. (1997). *The Personality Puzzle*. W. W. Norton & Co.
- ▶ Furr, R. M., & Funder, D. C. (2018). Persons, situations, and person-situation interactions. In O. P. John & R. W. Robins (Eds.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (4th ed., pp. 667–685). The Guilford Press.
- ▶ Guillaume, E., Kumagai, S., Kawamoto, S., & Sato, T. (2012). The person-situation debate and the assessment of situations. *The Japanese Journal of Personality*, 21(1), 1–11.
- ▶ Hogan, R. (2009). Much ado about nothing: The person–situation debate. *Journal of Research in Personality*, 43(2), 249.
- ▶ Hogg, M. A., & Vaughan, G. M. (2010). *Κοινωνική Ψυχολογία* (Επιμ. ελληνικής έκδοσης: Α. Χαντζή). Gutenberg.
- ▶ Houts, A. C., Cook, T. D., & Shadish Jr., W. R. (1986). *The person-situation debate: A critical multiplist perspective*. *Journal of Personality*, 54, 52-105. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1986.tb00390.x>
- ▶ Kuper, N., von Garrel, A. S., Wiernik, B. M., Phan, L. V., Modersitzki, N., & Rauthmann, J. F. (n.d.). (2023), Distinguishing Four Types of Person × Situation Interactions: An Integrative Framework and Empirical Examination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 126(2), 282-311. <https://doi.org/10.1037/pspp0000473>
- ▶ McLeod, S. (2017). *The Milgram shock experiment*. Simply Psychology. <https://www.simplypsychology.org/milgram.html>
- ▶ Votaw, K. (2023). *General Psychology for honors students*. LibreTexts.